

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра цивільного та господарського права

МАТЕРІАЛИ
ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
з дисципліни

«Основи юридичної клінічної практики»

Дніпропетровськ
2012

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
програма вибіркової дисципліни
«Основи юридичної клінічної практики»

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної
та навчально-виховної роботи

_____ Ю.Т. Хоменко
« ____ » _____ 2012 р.

ПОГОДЖЕНО

Голова науково-методичної ради

_____ О.М. Кузьменко
« ____ » _____ 2012 р.

Завідувач кафедри цивільного
та господарського права

_____ Р.С. Кірін
« ____ » _____ 2012 р.

Керівник розробки

_____ Н.В. Корнєєва
« ____ » _____ 2012 р.

Матеріали інформаційно-методичного забезпечення дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» для студентів юридичних спеціальностей / Упоряд.: Н.В. Корнеєва. – Д: Національний гірничий університет, 2012. – _____ с.

Упорядник:

Н.В. Корнеєва, випускниця ЮФ Московського державного університету, канд.. юрид. наук, доцент.

Затверджено методичною комісією з напряму підготовки 0601 «Право» (протокол № ___ від «___» _____ 20__ р.) за поданням кафедри цивільного та господарського права (протокол № ___ від «___» _____ 20__ р.)

Подано методичні рекомендації з усіх видів навчальних занять та самостійної роботи студентів з дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» освітньо-кваліфікаційної програми підготовки фахівців юридичних спеціальностей.

Відповідальний за випуск завідувач кафедри цивільного та господарського права, канд. юрид. наук, доцент Кірін Р.С.

Друкується у редакційній обробці упорядників.

ЗМІСТ

1. Передмова.....	5
2. Мета і завдання матеріалів методичного забезпечення дисципліни "Основи юридичної клінічної практики".....	5
3. Семінарське заняття № 1 «Поняття і види юридичних клінік».....	6
4. Семінарське заняття № 2 «Діяльність юридичних клінік».....	7
5. Семінарське заняття № 3 «Зразки процесуальних документів».....	8
5.1. Цивільне, сімейне, житлове, трудове та цивільно-процесуальне законодавство.....	8
5.2. Господарське та господарсько-процесуальне законодавство.....	8
5.3. Адміністративно-процесуальне законодавство.....	8
5.4. Кримінально-процесуальні документи.....	8
6. Семінарське заняття № 4 «Юридична клініка та навчальний процес».....	9
7. Семінарське заняття № 5 «Науково-практичні семінари».....	10
8. Семінарське заняття № 6 «Рольові ігри».....	11
9. Список використаної літератури.....	12

1. ПЕРЕДМОВА

Матеріали інформаційно-методичного забезпечення дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» підготовлено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Указу Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» та Типового положення про створення і функціонування юридичних клінік у вищих навчальних закладах що здійснюють підготовку фахівців за напрямом «Право».

Головна задача інформаційно-методичних забезпечень вести правову освіту населення; розкрити обсяг правових знань та навичок, котрі необхідно довести людям, які потребують соціального захисту і підтримки.

Тому найкращою базою для цього є діяльність юридичних клінік, які повинні бути створені при вузах. Тут юристи-правники виступають консультантами під керівництвом викладачів, надають безоплатні юридичні послуги і самі одночасно набувають правових навичок.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ МАТЕРІАЛІВ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Тематичний план спецкурсу «Основи юридичної клінічної практики» складається із семи розділів. У кожному розкривається повний аспект організації діяльності юридичної клініки, висвітлюються їх практичні і теоретичні складові, аналізуються реальні юридичні факти, узагальнюється викладений матеріал, наводяться стислі висновки.

подаємо тематичний план спецкурсу «Юридична клініка».

Вивчивши курс «Основи юридичної клінічної практики» студент повинен знати:

- роль юридичних клінік у системі освіти;
- пізнавальний цикл: діяльність юридичних клінік;
- зразки процесуальних документів;
- юридична клініка і навчальний процес;
- норми професійної поведінки правників;
- рольові ігри.

Уміти:

- проаналізувати з точки зору права конкретні суспільні відносини;
- вступати у відносини з фізичними і юридичними особами згідно з їх правовим статусом;
- вміти складати процесуальні документи з головних галузей права: цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, житлового, земельного, трудового тощо;
- уважно слідкувати за змінами матеріального і процесуального права, законів України, постанов Пленуму Верховного Суду України;

- застосовувати отримані знання під час прийняття рішень у конкретних життєвих ситуаціях;
- оперативно орієнтуватися і знаходити необхідні нормативно-правові акти з питань різних галузей права;
- відстоювати основні права і обов'язки громадян, юридичних осіб.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

Семінарські заняття, на яких розглядаються найважливіші питання навчальної дисципліни «Основи юридичної клінічної практики», призначені допомогти студентам засвоїти принципи роботи юридичних клінік, оволодіти основними предметами матеріального права, навчитися самостійно застосовувати закони та інші нормативно-правові акти. Під час проведення семінарських занять студенти повинні вирішувати задачі, тести, виступати по виконаним домашнім завданням.

Рівень знань студентів оцінюють викладачі. У випадку пропуску занять або отримання незадовільної оцінки студент зобов'язаний відпрацьовувати індивідуально відповідну тему.

3. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Тема: «Поняття і види юридичних клінік».

- 1.1. Порядок створення юридичних клінік в Україні.
- 1.2. Мета і основні завдання юридичних клінік.
- 1.3. Організація їх діяльності і заходи щодо їх ефективного функціонування.
- 1.4. Права та обов'язки студентів.

Методичні рекомендації.

При підготовці і обговоренні першого питання необхідно виходити з того, що юридичні клініки існують у всьому світі. Треба підкреслити, що вони виконують різні завдання, не такі як, наприклад, адвокатські контори. Одні створюються окремо, інші працюють при вузах.

Треба мати на увазі, що вони виникли як «клініки правової допомоги» і надають послуги, як правило, людям незаможним, які не отримують допомоги з боку правової, політичної та економічної систем.

Студенти, з одного боку, допомагають таким людям, а з іншого – отримують унікальний досвід, який потім використовують в практичній діяльності.

Розкриваючи друге питання треба мати на увазі підвищення практичних знань і умінь студентів-юристів; забезпечення доступу представників соціально вразливих груп суспільства до правової допомоги тощо.

Розкриваючи третє питання треба визначити кадровий склад юридичної клініки: а) призначати керівника клініки за рішенням ректора вузу; б) визначити структуру і чисельність працівників клініки по рішенням ректора; в) визначити консультантів з числа студентів старших курсів, а також їх куратора за рішенням декана ЮФ; г) забезпечувати теоретичну підготовку та здійснювати контроль за діяльністю студентів.

Для ефективного функціонування юридичних клінік треба:

- проводити спецкурс з «Основ юридичної клінічної практики»;
- проводити теоретичні та практичні заняття за результатами діяльності юридичних клінік;
- проводити різні навчально-практичні заходи;
- проводити безоплатну правову допомогу для громадян;
- співпрацювати з представниками державних, правоохоронних, судових органів і проводити з ними конференції та семінари тощо.

4. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

Тема: «Діяльність юридичної клініки».

2.1. Навчальний процес в клініці.

2.2. Категорія справ.

2.3. Як проводити прийом клієнтів.

Методичні рекомендації.

По першому питанню: роботу треба будувати таким чином, щоб студент отримав практичний досвід. Перші вісім тижнів може інтенсивно проводити семінари і рольові ігри для того, щоб проводити бесіди, консультації, писати проекти процесуальних документів та виступи в суді в якості адвоката. Відвідування їх студентами повинно бути обов'язковим.

Студент повинен вивчати дисципліни права і вести щоденник-записник, куди треба записувати дати судових засідань, семінарів, різних зустрічей, особливо з клієнтами.

По другому питанню клініка сама повинна встановлювати, яких осіб вони будуть приймати безкоштовно. Як правило, це безробітні, особи з низькою зарплатою, матері-одиначки, діти-сироти, хто знаходиться під опікою, не мають житла; отримують субсидії на житло; особи, які встановлюють батьківство, аліменти; справи неповнолітніх правопорушників; справи про порушення прав людини, в тому числі психічно хворі.

По третьому питанню клініка може працювати за принципом попереднього запису або при прийомі нових осіб, якщо не має черги. Консультації по телефону не повинні надаватися, щоб вона була правильною.

З деяких питань треба надавати негайну допомогу. Наприклад, при відключенні енергопостачання, виселення, припинення виплати соціальної допомоги.

5. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

Тема: «Зразки процесуальних документів».

5.1. Цивільне, сімейне, житлове, трудове та цивільно-процесуальне законодавство.

5.1.1. Заяви про забезпечення позову та доказів у цивільній справі.

5.1.2. Позов про визнання правочину недійсним.

5.1.3. Позови щодо порушення умов договорів лізингу, найму (оренди).

5.1.4. Позови зі спорів, що виникають із спадкового права.

5.1.5. Позови про визнання шлюбу недійсним.

5.1.6. Позов про захист житлових прав.

5.1.7. Позов про захист трудових прав

5.2. Господарське та господарсько-процесуальне законодавство.

5.2.1. Позов про захист права власності та інших майнових прав суб'єкта господарювання.

5.2.2. Відзив на позов про скасування реєстрації суб'єкта господарської діяльності або визнання суб'єкта господарської діяльності банкрутом.

5.2.3. Позов про відшкодування збитків, завданих суб'єкту господарювання невиконанням або неналежним виконанням господарського договору.

5.2.4. Апеляційна і касаційна скарги на рішення господарського суду.

5.3. Адміністративно-процесуальне законодавство.

5.3.1. Адміністративний позов щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій.

5.3.2. Заява про забезпечення доказів або заяви про забезпечення адміністративного позову.

5.3.3. Відзив на апеляційну чи касаційну скаргу.

5.3.4. Заява про перегляд рішення адміністративного суду за ново виявленими обставинами.

5.4. Кримінально-процесуальні документи.

5.4.1. Протокол усної заяви про злочин.

5.4.2. Постанова про порушення кримінальної справи.

5.4.3. Постанова про визнання особи потерпілою.

5.4.4. Постанова про нерозголошення даних досудового слідства.

5.4.5. Постанова про проведення особистого розшуку.

5.4.6. Постанова про проведення виїмки.

5.4.7. Повідомлення про усунення захисника від участі у справі.

5.4.8. Підписка про особисту поруку.

5.4.9. Постанова про закриття кримінальної справи.

5.4.10. Протокол оголошення обвинуваченому про закінчення досудового слідства.

6. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4.

Тема: «Юридична клініка та навчальний процес».

- 4.1. Методи навчання в юридичній клініці.
- 4.2. Спецкурс «Юридична клініка».
- 4.3. Навчальна програма та методичні поради із спецкурсу «Юридична клініка».
- 4.4. Науково-практичні семінари.

Методичні рекомендації.

Методика навчання в юридичній клініці здійснюється різними засобами для отримання знань і навичок у професійній діяльності.

Самий розповсюджений метод – інсценування судового засідання за вигаданою справою або за тією, що вже вирішена судом. Студенти беруть участь у ролі сторін, їх адвокатів, судді, секретаря та інших учасників. Цей метод самий інтерактивний.

Другий метод, коли студенти навчають один одного. Один – консультант, як більш освічений, другий – слухач. Консультант навчає як проводити консультації, складати перші процесуальні документи, ділиться власним досвідом.

Третій метод – дебати, коли оспорюють ся дві різні чи протилежні позиції з одного і того ж питання. Часто вирішальним є думка куратора юридичної клініки.

Четвертий метод – використання слайдів, відеоматеріалів. Вони містять різні схеми, таблиці, відеозаписи роботи зі студентами. Допускається обговорення художніх фільмів з правової тематики.

П'ятий метод – зустріч з юристами-практиками, суддями. Їм задають різні питання, що виникають в роботі. Це можуть бути круглі столи, лекції, бесіди.

Недостатньо читати лекції з юридичних дисциплін. Справжньому юристу потрібно вміти складати і подавати юридичні документи, опитувати свідків і виступати у суді. На відміну від медичних, математичних, філологічних факультетів значний час студентів-юристів присвячений теоретичним, а не практичним питанням.

Сучасна юридична освіта має органічно поєднувати доктринальні знання і практичний досвід. Саме юридична клініка дозволяє найповніше реалізовувати практичне спрямування. Тому кожний юридичний вуз чи факультет повинен внести до навчальної програми спецкурс «Юридична клініка» для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі права. Цей спецкурс є частиною навчальної програми західних юридичних вузів.

В основу програми треба покласти тематику з юридичної практики юрисконсультів, зокрема спілкування з клієнтами, етичні норми, складання юридичних документів, представництво в суді тощо.

Мета дисципліни в конкретному вузі.

4.1. Розширення та вдосконалення форм та методів навчання студентів ЮФ за рахунок поєднання теоретичного знання студентів з практикою юриста.

4.2. Виховання у студентів професійно важливих рис характеру, необхідної для практичної діяльності юристів.

- вміння своєчасно оцінити складність та важливість ситуації;
- психологічна оцінка людини, яка звертається до клініки за консультацією;
- вміння грамотно, лаконічно та професійно висловлюватися;
- навички спілкування з клієнтами юридичної клініки, вміння налагодження психологічного контакту з клієнтами;
- вміння працювати з законодавчою базою;
- усвідомлення відповідальності за надання неякісної консультації як під час навчання в вузі, так і при виконанні службових обов'язків в майбутньому.

4.3. Практична праця з юридичними документами – кодексами, законами, актами тощо, прийняття заяв, повідомлень.

4.4. Навчання в ігровому залі суду «імітація судового засідання» з різних категорій справ (цивільних, кримінальних, господарських тощо).

4.5. Можливість для студента визначити свою направленість праці в майбутньому як юриста – адвокат, прокурор, працівник органів внутрішніх справ тощо, з другої сторони, за галуззю права – цивільне право та процес, кримінальне право та процес та ін.

4.6. Набуття студентами вміння планувати та оцінювати професійну діяльність, визначення форми та часу отримання інформації від клієнта та надання своїх рекомендацій, обробка інформації, складання відповідних документів тощо.

4.7. Надання змоги студентам працювати як самостійно, так і в колективі. Надавати допомогу в вирішенні соціальних проблем суспільства шляхом надання безкоштовної юридичної консультації соціально незахищеним верствам населення України.

7. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5.

Тема: «Науково-практичні семінари».

- 5.1. Задачі і мета науково-практичного семінару.
- 5.2. Питання, які виносяться на семінарське заняття.
- 5.3. Структура організації питання.
- 5.4. Програма семінару «Правовий захист – кожному».

Методичні рекомендації.

По першому питанню треба відмітити, що одним з важливих компонентів діяльності будь-якої юридичної клініки є науково-практичні

семінари. Їх задачі і мета – залучення студентів до обговорення актуальних проблем правознавства щодо підвищення рівня практичних знань і навичок, забезпечення доступу до правової допомоги соціально незахищених верств населення.

По другому питанню можна назвати питання, які відносяться на семінарські заняття:

- клієнти юридичних клінік;
- первинний прийом, розгляд документів клієнта;
- заведення справи клієнта;
- правила діловодства;
- порядок закриття справи клієнта.

В третьому питанні структура організації семінару, треба визначити:

- керівник – заступник начальника юридичної клініки (ПБ);
- заступник керівника (ПБ);
- секретар (ПБ).

У роботі семінару беруть участь студенти та викладачі вузу; також запрошуються до участі представники інших навчальних закладів.

Треба мати на увазі: проведення семінарів входить до навчальної програми спецкурсу «Основи юридичної клінічної практики». Вони охоплюють загальний спектр професійних знань і навичок, що є обов'язковими для студентів правників у процесі навчальної та юридичної практики.

Четверте питання – програма семінару «Правовий захист - кожному» може передбачати такі виступи:

1. Історія виникнення юридичних клінік (ПБ).
2. Роль практичних навичок у процесі професійного становлення (ПБ).
3. Юридичні клініки в засобах масової інформації (ПБ).
4. Оновлене законодавство «Про шлюб і сім'ю» (ПБ).
5. Оновлене законодавство «Про кримінально-процесуальний кодекс України» (ПБ).
6. Закон України «Про звернення громадян» (ПБ).
7. Зміни в законодавстві «Про захист прав споживачів» (ПБ).

8. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6.

Тема: «Рольові ігри».

- 6.1. Гра «Адвокат».
- 6.2. Гра «Суддя господарського суду».
- 6.3. Гра «Нотаріус».
- 6.4. Гра «Прокурор».
- 6.5. Гра «Суддя суду загальної юрисдикції».
- 6.6. Гра «Юрисконсульт».

9. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Конституція України 1996 р.
2. Цивільний кодекс України від 27.09.2003 р.
3. Господарський кодекс України від 21.09.2003 р.
4. Кримінальний кодекс України від 05.07.2001р.
5. Цивільно-процесуальний кодекс України від 07.07.2010 р.
6. Господарсько-процесуальний кодекс України від 07.07.2010 р.
7. Кримінально-процесуальний кодекс України від 07.07.2010 р.
8. Байков А.В. «Юридическая клиника: опыт практического обучения юристов», Санкт-Петербург. – 1999.
9. Бурковская М.О., Егошина Г.А., Суслопарова М.И. Учебное пособие по интервьюированию (опросу) клиента / Руководство для преподавателей. – М., 2000.
10. Єлов В. Готувати юристів, а не «випускників юридичних вузів» // Юридичний вісник України. – 2003. - № 34.
11. Єлов В. Актуальні питання нормативного забезпечення «юридичних клінік» України // «Відкритий світ». – 2004. - № 1.
12. Профессиональные навыки юриста: опыт практического обучения / Воскобитова Л.А., Гутников А.Б., Захаров В.В. и др. – М.: «Дело», 2001.
13. Єлов В.А. Формування окремих професійних навичок юриста для роботи з клієнтом у студентів юридичних факультетів. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2003.
14. Єлов В.А., Василюк Є.Ф. Навчально-методичний посібник (модуль з земельного права (для викладачів юридичних клінік, спецкурс «Юридична практика»). – Луцьк: РВВ «Вежа», 2003.
15. Єлов В.А., Молибог С.І., Павленко Д.Г. Юридична клініка: Навч. посібник. – К.: Школяр, 2004.
16. Юридичні клініки в Україні: роль, завдання та організаційно-правові засади / Єлов В.А., Удод М.В., Мойсєєв Ю.О. та ін.. – Видання друге. – К.: МП «Леся», 2004.
17. Кацавець Г.М., Паламар Л.М. Мова ділових паперів. – К., 2007.
18. Кацавець Р.С. Мова у професії юриста, підручник, 2-е вид. – К., 2007.
19. Кацавець Р.С. Українська мова: професійне спрямування. Підручник. – К., 2007.
20. Кацавець Р.С. Культура мови у професійному спілкуванні юристів. Навчальний посібник. Для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2007.
21. Молдован В.В. Деловые игры – совершенствование подготовки будущих юристов. Всесоюзный семинар, КГУ, 1984.
22. Молдован В.В. Игровые занятия в подготовке будущих юристов // К., «Проблемы высшей школы», 1987, № 62.
23. Молдован В.В. Комплекс методов активного обучения // М., «Социалистическая законность», 1988, № 9.

24. Молдован В.В. Совершенствовать методику обучения студентов юридических вузов. // Ленинград, «Правоведение», 1989, № 3.
25. Молдован В.В. Выпускные межкафедральные игры для юристов. – К., Минвуз УССР, 1989.
26. Молдован В.В. Методы активной юридической подготовки студентов // Челябинск. Сб. статей, 1990.
27. Молдован В.В. Игры для студентов-юристов // Сб. XVIII Международного семинара (на русском и английском языках). – К., 1991.
28. Молдован В.В. Деловая игра «Следствие» - К., 1992.
29. Молдован В.В., Михеенко М.М. Юридичний практикум. – К., 1994. – 228 с.
30. Молдован В.В., Кацавец Р.С. Кримінальний процес України: практикум. – К., 2006. – 279 с.
31. Молдован В.В., Кацавец Р.С. Судова риторика: практикум. – К., 2006. – 200 с.
32. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Правознавство: навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою. – К., 2006. – 106 с.
33. Туманова Л. Требования к составлению заявления в суд // Составление заявления в суд. Методические рекомендации по развитию практического навыка. – Тверь, 1998.
34. Основи адміністративного судочинства в Україні. – К.: 2006.
35. Практичне право: Навчальний посібник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / За ред. М.В. Удода. – Варшава, 2003.
36. Штанько О.Ф., Галай В.В., Стаднік В.В. Практичне право: протидія насильству. Навчально-методичний посібник. – К.: Атіка, 2004.
37. Шугрина Е. Техника юридического письма // Профессиональные навыки юриста: опыт практического обучения. – М., 2001.
38. Юридична клініка / Сергій Молібог, Дмитро Павленко, Дарел Браун. – К.: 2002.

Упорядник:

Корнєєва Наталя Вікторівна

МАТЕРІАЛИ
ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ

«ОСНОВИ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ПРАКТИКИ»

Підписано до друку Формат __ __.
Папір офсетний. Ризографія. Ум. Друк. арк. ____.
Обл.-вид. Арк. ____ . Тираж __ прим. Зам. № __

Державний вищий навчальний заклад
«Національний гірничий університет»
49005, м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 19.